

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИЙ СТАН СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ

FINANCIAL AND ECONOMIC CONDITION OF AGRICULTURE IN UKRAINE

Глуценко Я.І.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародної економіки,
Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського

Стефківський В.М.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри міжнародної економіки,
Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського

Лопатинська Ю.В.

магістр спеціальності «Маркетинг»,
Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського

У статті представлено характеристику фінансово-економічного стану сільського господарства України за 2010-2015 рр. На підставі аналізу показників обсягу випущеної продукції, кількості зайнятих працівників, рентабельності діяльності, сум валової доданої вартості, фінансових результатів до і після оподаткування, динаміки капітальних та прямих іноземних інвестицій визначено основні тенденції, що склалися в сільському господарстві України протягом досліджуваного періоду.

Ключові слова: сільське господарство, продукція, рентабельність, капітальні інвестиції, іноземні інвестиції, валова додана вартість, фінансові результати.

В статье представлена характеристика финансово-экономического состояния сельского хозяйства в Украине за 2010-2015 гг. На основе анализа показателей объема выпущенной продукции, количества занятых работников, рентабельности, сум валовой добавленной стоимости, финансовых результатов до и после налогообложения, динамики капитальных и прямых иностранных инвестиций выявлены основные тенденции, сложившиеся в сельском хозяйстве Украины в течение исследуемого периода.

Ключевые слова: сельское хозяйство, продукция, рентабельность, капитальные инвестиции, иностранные инвестиции, валовая добавленная стоимость, финансовые результаты.

The characteristics of the financial and economic condition of agriculture in Ukraine during 2010-2015 are presented in the article. For this period the main trends in the agricultural sector of Ukraine were identified based on the analysis of the output indicators, the number of employees, the profitability, sums of gross value added, the financial results before and after taxation, the dynamics of capital and foreign direct investment.

Keywords: agriculture, products, profitability, capital investment, foreign investment, gross value added, financial results.

Постановка проблеми. Останніми роками однією з найбільш стратегічно важливих галузей економіки в Україні є сільське господарство. Повноцінне використання його потенціалу відіграє ключову роль в розвитку національної економіки, її інтеграції в світову економіку, забезпеченні продовольчої безпеки нашої країни. Аналіз динаміки показників, за допомогою яких оцінюється фінансово-економічний стан галузі, дає змогу визначити основні тенденції та перспективи розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням економічних питань сіль-

ського господарства України займались багато вітчизняних вчених, зокрема В.Г. Андрійчук, П.С. Березівський, О.П. Гоголя, І.Р. Залуцький, В.М. Зубець, Г.С. Морозова, О.М. Онищенко, А.Ю. Пікус, М.В. Присяжнюк, П.Т. Саблук, Г.В. Черевко, В.В. Юрчишин [2; 3; 4; 5; 6; 7].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на велику кількість публікацій із зазначеної теми, враховуючи місце, яке посідає сільське господарство в економіці України останніми роками, вважаємо, що визначення тенденцій щодо фінансово-економічного стану цієї галузі є актуальним.

Формулювання цілей статті (**постановка завдання**). Метою статті є проведення аналізу основних фінансово-економічних показників сільського господарства України за період 2010-2015 рр.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одним із основних економічних показників, що характеризує стан будь-якої галузі, є обсяг випущеної продукції. Згідно з даними Державної служби статистики України протягом 2010-2015 рр. спостерігалось постійне зростання випуску продукції сільського господарства (табл. 1).

Як видно із табл. 1, зростання спостерігається як порівняно з 2010 р. (базисні темпи змін), так і щодо порівняння наступного року з попереднім (ланцюгові теми змін). Найбільше зростання за досліджуваній період відбулося у 2015 р., адже порівняно з 2010 р. випуск продукції збільшився на 187,3% (або 354 788 млн. грн.), порівняно з 2014 р. – на 46,6% (або 173 004 млн. грн.).

Розглянемо далі показники валової доданої вартості та фінансового результату до оподаткування.

Згідно з даними Державної служби статистики України валова додана вартість загалом по країні за період з 2010 р. по 2015 р. збільшилась з 992 175 млн. грн. до 1 681 372 млн. грн. (табл. 2). Обсяг валової доданої вартості, що створена у сільському, лісовому та рибному господарстві України, також характеризується постійним зростанням. Так, базисні темпи змін коливаються від 132,6% у 2010 р. до 284,5% у 2015 р. Ланцюгові темпи протягом досліджуваного періоду також постійно перевищують сто відсотків. Щодо питомої ваги валової доданої вартості, створеної у сільському, лісовому та рибному господарстві до загального підсумку по країні, то вона коливається від 8,4% (2010 р.) до 14,0% (2015 р.). Дані останніх років безумовно підтверджують значну роль, яку відіграє сільське господарство в економіці України.

Показники фінансових результатів до оподаткування свідчать про те, що протягом 2010-2013 рр. загальним підсумком по країні був прибуток, а у 2014 і 2015 рр. – збиток (табл. 3). На відміну від загального підсумку, фінансовий

Таблиця 1

Показники динаміки випуску продукції сільського господарства України за 2010-2015 рр.

Показники	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.
Випуск, усього, млн. грн.	189 405	253 569	261 835	307 054	371 189	544 193
Темп зміни базисний (до 2010 р.), %	-	133,9	138,2	162,1	196,0	287,3
Темп зміни ланцюговий, %	-	133,9	103,3	117,3	120,9	146,6

Джерело: складено та розраховано автором за даними Державної служби статистики України [1]

Таблиця 2

Показники динаміки валової доданої вартості сільського, лісового та рибного господарства України за 2010-2015 рр.

Показники	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.
Усього, млн. грн.	992 175	1 166 900	1 262 157	1 336 364	1 382 719	1 681 372
Сільське, лісове та рибне господарство, млн. грн.	82 948	109 961	113 245	132 354	161 145	236 003
Темп зміни базисний (до 2010 р.), %	-	132,6	136,5	159,6	194,3	284,5
Темп зміни ланцюговий, %	-	132,6	103,0	116,9	121,8	146,5
У відсотках до загального підсумка, %	8,4	9,4	9,0	9,9	11,7	14,0

Джерело: складено та розраховано автором за даними Державної служби статистики України [1]

Таблиця 3

Показники динаміки фінансових результатів до оподаткування діяльності сільського, лісового та рибного господарства України за 2010-2015 рр.

Показники	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.
Фінансові результати до оподаткування, млн. грн.	58 334,0	122 210,0	101 884,7	29 283,2	-523 587,0	-340 100,3
Сільське, лісове та рибне господарство, млн. грн.	17 291,8	25 565,9	26 992,7	15 147,3	21 677,4	103 455,7
Темп зміни базисний (до 2010 р.), %	-	147,8	156,1	87,6	125,4	598,3
Темп зміни ланцюговий, %	-	147,8	105,6	56,1	143,1	477,3

Джерело: складено та розраховано автором за даними Державної служби статистики України [1]

результат сільського, лісового та рибного господарства України за період з 2010 по 2015 рр. був завжди позитивним. Щодо тенденцій, то з 2010 по 2012 рр. спостерігалось зростання прибутку (сто відсотків перевищують і базисні, й ланцюгові темпи змін), у 2013 р. сума фінансового результату до оподаткування значно знизилась й була навіть менша, ніж у 2010 р. (базисний темп зменшився до 87,6%, а ланцюговий – до 56,1%). Але з 2014 р. сума прибутку як фінансового результату до оподаткування зростає, й у 2015 р. вона досягла 103 455,7 млн. грн. (порівняно з 2010 р. спостерігається збільшення на 498,3%; порівняно з 2014р. – на 377,3%).

Щодо кінцевого результату діяльності підприємств сільського господарства України, то протягом 2010-2015 рр. за даними Державної служби статистики це був прибуток (табл. 4). З 2010 по 2012 рр. спостерігалось зростання чистого прибутку, у 2013 р. сума чистого прибутку зменшується й досягає величини 14 925,7 млн. грн., що менше, ніж у 2010 р. Але з 2014 р. сума чистого прибутку зростає,

й у 2015 р. вона дорівнює 102 279,0 млн. грн., що майже в шість разів більше, ніж у 2010 р.

Якщо порівнювати відсоток сільськогосподарських підприємств, які отримали чистий прибуток і чистий збиток, то можна побачити, що кількість перших значно перевищує число других. Так, у 2010 р. прибуткових підприємств майже в два рази більше, у 2011 р. – в п'ять разів більше, у 2015 р. – у вісім разів більше, ніж збиткових. Показник рентабельності протягом досліджуваного періоду коливається від 8,3% (2013 р.) до 30,5% (2015 р.). Щодо показника рентабельності операційної діяльності, то спостерігається аналогічна ситуація. Найнижчий показник рентабельності зафіксовано у 2013 р., коли він склав 11,7%, найвищий – у 2015 р. (43,1%). Як видно з представлених даних, операційна діяльність підприємств сільського господарства України є рентабельною.

Аналіз кількості найманих працівників показав, що значення цього показника на підприємствах сільського господарства України постійно знижується. Так, якщо порівнювати кількість найманих працівників усіх наступних

Таблиця 4
Основні показники діяльності підприємств сільського господарства України за 2010-2015 рр.

Показники	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.
Чистий прибуток (збиток), млн. грн.	17 253,6	25 267,0	26 728,4	14 925,7	21 413,4	102 279,0
Підприємства, які одержали чистий прибуток, у відсотках до загальної кількості	69,6	83,5	78,6	80,3	84,7	88,9
Фінансовий результат, млн. грн.	22 094,9	30 182,3	33 570,1	26 186,6	51 668,0	127 360,1
Підприємства, які одержали чистий збиток, у відсотках до загальної кількості	30,4	16,5	21,4	19,7	15,3	11,1
Фінансовий результат, млн. грн.	4 841,3	4 915,3	6 841,7	11 260,9	30 254,6	25 081,1
Рівень рентабельності всієї діяльності, %	17,5	19,3	16,3	8,3	9,3	30,5
Рівень рентабельності операційної діяльності, %	24,5	24,7	22,8	11,7	21,4	43,1
Кількість найманих працівників, тис. осіб	645,2	632,1	621,8	579,8	528,9	491,4
Темп зміни базисний (до 2010 р.), %	-	98,0	96,4	89,9	82,0	76,2
Темп зміни ланцюговий, %	-	98,0	98,4	93,2	91,2	92,9

Джерело: складено та розраховано автором за даними Державної служби статистики України [1]

Таблиця 5
Показники динаміки капітальних інвестицій у сільське, лісове та рибне господарство України за 2010-2015 рр.

Показники	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.
Усього, млн. грн.	189 061	259 932	293 692	267 728	219 420	273 116
Сільське, лісове та рибне господарство, млн. грн.	11 568	17 039	19 411	19 059	18 796	30 155
Темп зміни базисний (до 2010 р.), %	-	147,3	167,8	164,8	162,5	260,7
Темп зміни ланцюговий, %	-	147,3	113,9	98,2	98,6	160,4
У відсотках до загального підсумка, %	6,1	6,5	6,6	7,1	8,6	11,0

Джерело: складено та розраховано автором за даними Державної служби статистики України [1]

Таблиця 6

Показники динаміки прямих іноземних інвестицій у сільське, лісове та рибне господарство України за 2010-2015 рр. (на початок року)

Показники	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.
Усього, млн. дол. США	40 053,0	44 806,0	50 333,9	55 296,8	57 056,4	45 744,8
Сільське, лісове та рибне господарство, млн. дол. США	680,4	730,7	736,3	728,8	776,9	617,0
Темп зміни базисний (до 2010 р.), %	-	107,4	108,2	107,1	114,2	90,7
Темп зміни ланцюговий, %	-	107,4	100,8	99,0	106,6	79,4
У відсотках до загального підсумка, %	1,7	1,6	1,5	1,3	1,4	1,3

Джерело: складено та розраховано автором за даними Державної служби статистики України [1]

років з 2010 р., то у 2011 р. вона скоротилась на 2%, у 2012 р. – на 3,6%, у 2013 р. – на 10,1%, у 2014 р. – на 18%, у 2015 р. – на 23,8%.

Таким чином, можна стверджувати, що виявлені тенденції зростання випуску продукції, валової доданої вартості, прибутку як фінансового результату до оподаткування, чистого прибутку як кінцевого результату діяльності, кількості прибуткових підприємств є позитивними з точки зору оцінки перспектив розвитку сільського господарства в Україні. Водночас необхідно звернути увагу на досить значне скорочення кількості найманих працівників у досліджуваній галузі.

Далі визначимось з динамікою капітальних та прямих іноземних інвестицій у сільське, лісове та рибне господарство в Україні за 2010-2015 рр.

Одним із основних показників, що характеризує обсяг коштів, спрямованих на відтворення основних засобів, їх реконструкцію і модернізацію, є обсяг капітальних інвестицій. Усього протягом досліджуваного періоду обсяги капітальних інвестицій в Україні коливались від 189 061 млн. грн. (2010 р.) до 219 420 млн. грн. (2014 р.). Протягом 2010-2012 рр. спостерігалось зростання обсягу капітальних інвестицій, але з 2013 р. відбувається уповільнення темпів зростання (табл. 5). У 2015 р. обсяг коштів на відтворення основних засобів знову почав зростати, але так і не досяг суми 2012 р. Майже аналогічна ситуація спостерігається з динамікою капітальних інвестицій у сільське, лісове та рибне господарство України. Щодо базисних темпів змін, то, як свідчать розрахунки, протягом досліджуваного періоду вони перевищують сто відсотків. Найбільший темп зростання спостерігається у 2015 р. порівняно з 2010 р., а саме 260,7%. Щодо ланцюгових темпів змін, то зменшення капітальних інвестицій спостерігалось у 2013 р. порівняно з 2012 р., а також у 2014 р. порівняно з 2013 р.

Аналіз питомої ваги капітальних інвестицій у сільське, лісове та рибне господарство України до загального підсумку показує постійне збільшення зацікавленості у зазначених галузях. Так, якщо у 2010 р. питома вага капітальних інвестицій у сільське, лісове та рибне господарство складала 6,1%, то у 2015 р. цей показник вже дорівнював 11%.

Зацікавленість іноземних інвесторів у сільському господарстві нашої країни можна оцінити за допомогою обсягу прямих іноземних інвестицій. Згідно з даними Державної служби статистики України загальний обсяг прямих іноземних інвестицій в країну протягом 2010-2014 рр. постійно збільшувався (табл. 6). Так, якщо у 2010 р. він сягав 40 053,0 млн. дол. США, то у 2014 р. – 57 056,4 млн. дол. США. Але у 2015 р. спостерігається падіння прямих іноземних інвестицій до 45 744,7 млн. дол. США. Аналогічна тенденція спостерігається й з іноземним інвестуванням у сільське, лісове та рибне господарство України. Обсяг прямих іноземних інвестицій у 2015 р. менший, ніж навіть у 2010 р. Щодо ланцюгових темпів змін, то падіння обсягів прямих іноземних інвестицій спостерігається у 2013 р. порівняно з 2012 р., а також у 2015 р. порівняно з 2014 р.

Відсоток прямих іноземних інвестицій у сільське, лісове та рибне господарство до загального підсумку за весь досліджуваний період не перевищує 2% й коливається від 1,3% до 1,7%. Причому найбільший відсоток спостерігався у 2010 р. Як свідчать дослідження вітчизняних науковців, уповільнення темпів прямих іноземних інвестицій пов'язано із економічною, політичною нестабільністю, мінливістю податкового законодавства, а також негативними наслідками військового конфлікту на сході країни [8, с. 197].

Висновки. Проведений аналіз фінансово-економічних показників дає змогу стверджувати, що сільське господарство в Україні має досить суттєвий потенціал. Досить значні зростання за більшістю проаналізованих показників (випуск продукції, валова додана вартість, фінансовий результат до і після оподаткування, рентабельність) свідчать про позитивні зміни і перспективи розвитку досліджуваної галузі. Водночас слід відзначити, що державі й власникам підприємств потрібно більше уваги приділяти процесам оновлення, реконструкції та модернізації основних засобів, а також створювати більш сприятливі умови для залучення іноземних інвестицій.

Перспективами подальших досліджень є вивчення можливості розробки і впровадження інновацій в діяльність сільськогосподарських підприємств для підвищення їх конкурентоспроможності.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Сільське господарство України за 2015 рік: статистичний збірник. – К.: Державна служба статистики України, 2016. – 362 с.
2. Аграрний сектор економіки України (стан і перспективи розвитку) / [М.В. Присяжнюк, М.В. Зубець, П.Т. Саблук та ін.]; за ред. М.В. Присяжнюка та ін. – К.: ННЦ ІАЕ, 2011. – 1008 с.
3. Барилевич О.М. Стан та проблеми розвитку сільського господарства України / О.М. Барилевич // Молодий вчений. – 2015. – № 8(23). – С. 36-39.
4. Гоголя О.П. Сучасний стан та перспективи розвитку виробництва сільськогосподарської продукції суб'єктами різних форм господарювання / О.П. Гоголя [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://journals.nubip.edu.ua/index.php/Economica/article/download/111/93>
5. Морозова Г.С. Сучасні тенденції розвитку сільського господарства України / Г.С. Морозова // Агросвіт. – 2013. – № 21. – С. 3-9.
6. Павленко О.І. Розвиток агропромислового комплексу – ключ до соціально-економічної і фінансової стабільності нашої країни / О.І. Павленко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/node/16869>
7. Пономаренко С.В. Фінансово-економічні аспекти розвитку сільського господарства / С.В. Пономаренко // Вісник Чернігівського державного технологічного університету. – 2014. – № 4(76). – С. 257-262.
8. Соколюк К.Ю. Прямі іноземні інвестиції в аграрному секторі економіки: стан та перспективи залучення / К.Ю. Соколюк // Молодий вчений. – 2016. – № 3(30). – С. 197-201.